

JANKÓ JUDIT

ISKOLAI SZOCIÁLIS MUNKÁS HÁLÓZAT

– egy lehetséges modell általános iskolákban –

AZ ISKOLAI SZOCIÁLIS MUNKA LÉNYEGE

Magyarországon az iskolai szociális munka az új típusú szolgáltatások közé tartozik, melyet jelenleg még nem szabályoz törvény. Szükségyszerűsége nem megkérdőjelezhető. Napjaink globalizált társadalmában az iskola számos társadalmi probléma forrása: e problémák között a rendszerhez kapcsolódó elmaradottság, a migráns közösségek iskoláztatása, a kis-korúakhoz és tanulókhoz kapcsolódó erőszak, az integrált oktatás problémái, a városi és falusi gyermekek viselkedési problémái, a család átalakulása, a gyermekszegénység, a tanulók mentális egészsége, az iskola szerepköre felfogásának megváltozása, az identitás alapú tanulói szerepek sokféle problémát jelentenek.

Tehát felmerül egyfajta igény egy olyan professzionális segítő rendszer jelenlétére, az iskolákban, aki átfogó jogi (gyermekvédelem, annak intézményrendszere; szociális jog, családi támogatási formák, szociális intézményrendszer, stb.), szociális (társadalmi veszélyeztető tényezők, közösségi erőforrások mobilizálásának természete stb.) és pszichológiai (személyiségfejlődés, családi fejlődési szakaszok nehézségei, konzultációs technikák, gyermekek veszélyeztetésnek, elhanyagolásnak, bántalmazásának figyelmeztető tünetei stb.) ismeretekkel, illetve készségekkel rendelkezik, amelyek lehetővé teszik számára, hogy a gyermek fejlődését veszélyeztető problémákat korán felismerje, illetve – szükség esetén egyéb segítő intézmény, szakember révén – kezelje. Látható, hogy ezek a tudások a szociális munkás professzió egyik lényegi elemét az ún. multidiszciplináris tudást feltételezik, így szakmaközi szakma lévén „költséghatékony” szaktudást jeleníthet meg az iskolában. Ez alatt azt értjük, hogy – például az iskolapszichológushoz képest – több ismerettel rendelkezik a jogi és társadalmi kontextusokról ugyanakkor tanácsadói (konzultációs munka, segítő beszélgetés) tevékenységre is képes, amellyel az egyszerűbb, hosszabb terápiát nem igénylő pszichológiai problémákat is kezelni tudja, míg a valóban terápiás beavatkozásokat igénylő eseteket a meg-

találkozási pont

felelő szakintézménybe delegálja. A társadalmi, szociológiai illetve szociálpolitikai és jogi ismeretei által pedig közvetlen segítséget tud nyújtani abban, hogy a problémák megoldásában a személy környezetének támogató erőforrásait is aktivizálni tudja.

Az iskola közreműködése a gyerekek szocializációja szempontjából alapvető, az azonban vitathatatlan, hogy ma az iskolák, a pedagógusok, segítség nélkül nem tudnak megfelelni annak a kihívásnak, amit a felmerülő sokszor halmozottan megjelenő szociális problémák jelentenek. Az iskolai szociális munka különböző modellekkel dolgozik a gyermek, az iskola és a környezet viszonyrendszerében. Az iskolai szociális munkás összekötő az OTTHON az ISKOLA és a KÖZÖSSÉG között és mint az iskola tagja speciális szolgáltatásokkal tudja segíteni és támogatni a diákokat a tanulás és a szocializáció folyamatában.

Több szempontból is indokolttá vált mára az iskolai szociális munka bevezetése:

- jelenlegi gyermekvédelmi rendszer nem győzi a problémák kezelését.
- gyermekszegénység kérdése, mint kiemelt probléma.
- cigány gyerekek helyzete szintén kiemelt probléma.
- az iskolai erőszak.
- az értékválság.

Rendelkezésre állnak a professzionális segítők, a képzett szociális munkások és a szociálpedagógusok.

(tehát a szakember ellátottság mára már nem akadály a szolgáltatás bevezetésének)

Mindezek a tények olyan problémákat generálnak, amelyre az iskolának valamilyen módon reagálnia kell, kellene, hogy alapfeladatát végrehajthassa. A gondok halmozottan, nagy mennyiségben jelentkeznek, melyeket hagyományosan, pedagógiai eszközökkel nem lehet kezelni, szükségessé vált a szociális szakértelem megjelenése az iskolákban.

A tanulmányban szeretném bemutatni, hogy a Magyarországi Iskolai Szociális Munkások Egyesülete (továbbiakban MISZME) eddigi tevékenysége során miként és milyen eredményeket ért el az iskolai szociális munka magyarországi általános iskolákban történő bevezetése terén.

A megvalósítandó feladatok indokoltságát, a 2008-ban elvégzett átfogó kutatás eredményeinek kontextusába helyezve mutatom be.

Az Egyesület az első és egyetlen olyan, országos hatáskörrel rendelkező szervezet, amely az iskolai szociális munka szolgáltatás bevezetésére, valamint annak jogszabályi hátterének kidolgozására vállalkozik.

Eredményeként elvárható, hogy a modell kidolgozása, mint módszertani ajánlás alkalmas lesz arra, hogy az iskolai szociális munka országosan bevezetésre kerüljön az általános iskolákban. Ennek a rövid távú és hosszabb távú társadalmi hatásaként számítani lehet a leghátrányosabb társadalmi csoportok integrációjának a javulására, a gyermeki jogok magasabb szintű érvényesülésére, a gyermekek sikeresebb szocializációjára.

A SZERVEZET BEMUTATÁSA

2007 november 30-án alakult meg a Magyarországi Iskolai Szociális Munkások Egyesülete Székesfehérváron a Kodolányi János Főiskola támogatásával (MISZME – www.miszme.hu) és kiemelt céljának tekinti ennek a kevésbé fejlett és elterjedt, azonban a gyermekek és fiatalok iskolai és társadalmi integrációját jelentős mértékben támogatni képes szakmai tevékenység fejlesztését. Módszertani, képzési és szabályozási kérdésekkel is foglalkozni kíván az új szerveződés, valamint modellprogram keretében az iskolai szociális munka közoktatási és szociális ellátási integrációját szeretné megvalósítani régióban az egyesület.

MISSZIÓNK

Az iskolai szociális munka fontos missziója a társadalmi megerősítés, a környezeti, az anyagi és kulturális forrásokhoz való hozzáférés megteremtése, a társadalmi kohézió támogatása, a társadalmi inklúzió rendszereinek kialakítása az iskolában és ökológiai környezetében.

Az egyesület célja, az egész ország területén élő gyerekek, fiatalok helyzetének javítása az iskolai szociális munka elterjedése által.

Rövid távú cél: tudományos, szakmai és érdekképviseleti bázist biztosítani az iskolai szociális munkások számára, akik közoktatási intézményekben tevékenykednek.

Hosszú távú cél: megteremteni a jogszabályi háttérét az iskolai szociális munkának.

MÁR MEGVALÓSULT FEJLESZTÉSEK

- 2007 – alapítása a Magyarországi Iskolai Szociális Munkások Egyesületének Székesfehérvári székhellyel és országos címlista készült az iskolákban dolgozó szociális munkásokról, illetve a felsőoktatásban iskolai szociális munka tantárgyat tanító oktatókról, valamint egy konferencia keretében bemutatkoztak a szakemberek.
- 2008-ban a Kodolányi János Főiskola Szociális Tanulmányok tanszékének támogatásával egy átfogó kutatás készült *Gyermekvédelem és iskolai szociális munka* címmel
- Több írás jelent meg szakmai folyóiratokban az iskolai szociális munkáról

találkozási pont

- 2009 – felvettük a kapcsolatot az Iskolai Szociális Munkások Nemzetközi Szervezetével <http://internationalnetwork-schoolsocialwork.htmlplanet.com/Links.html>
- 2010-től az országban elsőként a Kodolányi János Főiskola elindítja az Iskolai Szociális Munka szakirányú továbbképzést – ez a szakmai minőség szempontjából elengedhetetlen

2009 szeptemberétől Székesfehérváron megkezdte működését az országban elsőként kísérleti jelleggel a MISZME Iskolai Szociális Munkás Hálózata általános iskolákban (6 iskolában egy tanéven keresztül nyújtunk szociális szolgáltatásokat) – a program támogatására jelenleg a közhasznú foglalkoztatás forrásai állnak rendelkezésünkre, mivel álláskeresőket alkalmazunk 3 iskolában, a további 2 iskola szociális munkás végzettségű munkatársa önkéntesen csatlakozott a programunkhoz, valamint 1 iskolában gyakornok látja el a feladatot.

Az iskolai szociális munka szolgáltatást igénybevevő iskolák:

1. Zentai Úti Általános Iskola
2. István Király Általános Iskola
3. Táncsics Mihály Általános Iskola
4. Kodály Zoltán Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatás Intézmény
5. Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény
6. Ezredéves Óvoda Általános Iskola és Speciális Szakiskola

AMIBŐL KIINDULTUNK

Kutatási eredmények – „Iskolai szociális munka és gyermekvédelem”.

A 2008-ban végzett kérdőíves kutatás célja az volt, hogy megvizsgáljuk, miként gondolkodnak az iskolák igazgatói, a pedagógusok, a gyermek- és ifjúságvédelmi felelősök, a szülők, illetve a tanulók (10-16 éves), azokról a kérdésekről, melyek nap, mint nap érintik őket és nehezítik a munkájukat, sőt akadályozzák a gyerekek szocializációját és tanulmányi sikereit, melyek hosszú távú következményeket vonhatnak maguk után. Fontos kérdés, hogy miként viszonyulnak a megkérdezettek az iskolai szociális munkáshoz, aki potenciálisan megoldást jelenthetne az iskolákban felhalmozódó problémák komplex kezelésében, valamint azok megelőzésében.

A kutatás, helyszíneit (1. ábra) tekintve, elsősorban a Közép-dunántúli Régiót célozta meg, de voltak az ország különböző pontjain felvett kérdőívek is, mely következtében reprezentatívnak minősíthető. Összesen 19 iskolában 2777 fő töltött ki kérdőívet.

1. ábra

Jelen írásban csupán a kutatás két szegmense nyers eredményeinek bemutatására kerülhet sor. *(A teljes anyag feldolgozása forráshiány miatt áll.)*

Az egyik szegmens az iskolában előforduló problémák kérdése. A kérdőívben a tanulóknak, a szülőknak, valamint a pedagógusoknak a 16 felsorolt problématípus közül jelölni kellett, azokat melyek problémát jelentenek iskolájukban. Jellemzően a 16 alternatívának több mint a fele megjelölésre került szinte minden válaszadó esetében, ami önmagában is figyelemfelkeltő.

A tanulók megítélése szerint a trágár beszéd, a magatartási problémák valamint a dohányzás, alkohol, drog jelenti a legnagyobb problémát. A szülők esetében hasonló vélemény alakult ki, csak a sorrend más, magatartási problémák, áll a lista elején, majd a dohányzás, alkohol, drog és a trágár beszéd követi. A pedagógusok szerint pedig a magatartási problémák, trágár beszéd és tanulási nehézségek, képtelenségek vezetnek a listát.

Összességében a szociális munkások számára mindezen eredmények azt kommunikálják, hogy függetlenül attól, hogy az iskola társadalmán belül mely érintett csoport artikulálja a problémákat a beavatkozás szükségessége fenn áll.

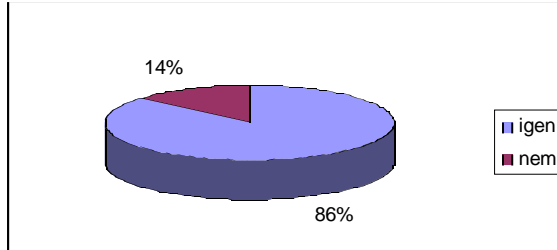
Természetesen erről is megkérdeztük a vizsgált populációt.

Jelentős többségük szükségesnek érzi a segítő szakember megjelenését és bevonását az iskola életébe.

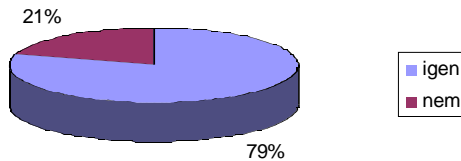
találkozási pont

A válaszadók több mint háromnegyede igennel válaszolt arra a kérdésre, hogy szükség van-e az iskolákban szociális munkásra.

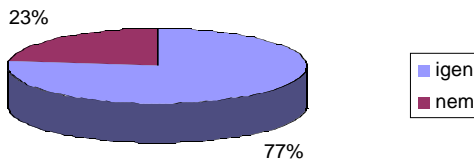
Szülők

Pedagógusok

Igazgatók

Az iskolában mindenkit egy cél vezérel, olyan feltételek megteremtése, melyben a tanulók növekedése és tanulása végbemehet, ahol mindenki, hozzájárul e cél teljesítéséhez, ahol minden részt vevő értékes és fontos és felelősséggel tartozik másokért, a tanárok a tanulókkal együttműködve dolgoznak, az igazgató tiszteli a tantestületet, elvárja tőlük, hogy részt vegyenek a döntéshozatal folyamatában. Amennyiben probléma lép fel,

megbeszéljük, hogy hol a hiba, és hogyan korrigálható. *Ebbe a szakmai témába illeszkedik a szociális munkás, aki szolgáltatásaival segít meghatározni a problémákat és jelentős szerepet vállal a beavatkozás folyamatában és a prevencióban együttműködve a gyermekvédelmi intézményrendszer állami és nem állami szereplőivel.*

Reagálva a fennálló problémára kidolgoztuk az Iskolai Szociális Munka Decentralizált Modelljének tervezetét.

A modell tartalmaz foglalkoztatási (szociális munkások és szociálpedagógusok alkalmazása) és szociális szolgáltatási elemeket (iskolai szociális munka), valamint kutatást (együttműködés KJF-el).

- lényege, hogy helyi problémákra, helyi forrásokból, helyi szinten reagálni, felhasználva a helyi közösség erőforrásait – a program helyi társadalmi összefogást igényel és erősít
- szakmai elv, hogy az iskolai szociális munkásokat egy független civil szervezet alkalmazza és csak az infrastukturális háttérrel kell az iskoláknak biztosítani.

MIÉRT ÉPPEM CIVIL SZERVEZET A FENNTARTÓ?

A civil szervezetek innovatívak: mindig a problémából indulnak ki és arra keresik a megoldást. Nincs szervezeti öncél, illetve a szervezet célját csak akkor képes elérni, ha az a helyi társadalom konszenzusán alapul. Mivel az államtól független szervezetek, így a megoldás módokban nem kell követniük semmilyen korábbi modellt, így pontosan a leghatékonyabb megoldásokat fogják választani.

Nagyon fontos szempont, hogy NE az iskola, illetve a fenntartó (önkormányzat) alkalmazza az iskolai szociális munkást, mivel ő az iskola egész társadalmával – tanulók, szülők, pedagógusok, valamint a helyi közösség – foglalkozik, illetve a köztük levő interakciók során keletkező konfliktusokkal, így a beavatkozás során lényeges az objektivitás, és hogy egyik szereplő irányában se legyen elköteleződve, azaz hierarchikus viszonyban, pusztán a kliensek érdekeit, valamint a szakmaiság szem előtt tartva dolgozzon.

Az iskolák nagyon jól fogadták és sokat várnak az iskolai szociális munkásoktól.